D·N
22/2 1951

Politik och handel i öst och väst

I krig är den ekonomiska blockaden ett huvudvapen. Även det kalla kriget måste leda till liknande åtgärder. USA har, det måste alla erkänna, visat stor obenägenhet att genom åtgärder, erinrande om blockader under krig, begränsa handeln mellan motståndarna i öster och de stater som är neutrala eller i varje fall mindre aktivt engagerade i det kalla kriget. Sverige har, exempelvis, kunnat erhålla en Marshallhjälp på många tiotal miljoner samtidigt som vi enligt 1946 års kreditavtal sänder varor — som i viss omfattning är direkt värdefulla från militär synpunkt — till Ryssland; England har till Tjeckoslovakien kunnat sända maskiner som USA vägrar att exportera till detta land. Den amerikanska statsledningen har till länder utanför östzonen i stort sett exporterat vad som begärts utan hänsyn till dessa länders handelsförbindelser österut.

Inte heller nu kan man tala om påtryckningar eller hotelser från amerikansk sida. Men en förändring i inställningen, som successivt framträtt under de senaste åren, har fått mera bestämda drag. Det väsentliga motivet för denna ändring är att den ökade upprustningen medfört en knapphet på viktiga råvaror. USA anser ett slags ransonering nödvändig; man vill också förebygga att den amerikanska exporten indirekt blir en export till östblocket. Det är därför förhandlingar om "frågor rörande fördelningen av strategiskt viktig materiel" — som det heter i den amerikanska ambassadens kommuniké — befunnits erforderliga.

Sveriges handel med östblocket är relativt liten; ungefär en tolftedel av vårt export gick januari—november 1950 dit, ungefär en fjortondel av vår import kom därifrån. Till väsentlig del kan denna handel anses livsviktig; vi behöver de polska kolen (151 miljoner kronor under den angivna tiden) och måste i utbyte huvudsakligen lämna maskiner. Handeln med Ryssland är den avgassade punkten. Enligt kreditavtalet — som länge ansetts skandalöst, men är för år ter sig allmänt vanvettigt — skall vi till Ryssland leverera för omkring 50 miljoner kr (enligt uppgifter i vissa tidskrifter), och härav kommer på åren 1951 och 1952 över 270 miljoner, till större delen maskiner och dylikt av uppenbart, om också i regel indirekt militärt värde. Belastningen är, ekonomiskt och politiskt, så mycket värre som för dessa leveranser behövliga råvaror och maskiner till en del måst inköpas i USA. Att den amerikanska regeringen måste finna denna ordning stötande är sannerligen inte förvånande. Men å andra sidan är klart att den svenska staten nu, då kreditavtalet om drygt ett halvår är till ända, knappast kan företa någonting av betydelse; det är omöjligt att dra in de redan givna eller utlovade krediterna till svenska företag för export till Ryssland. Dumheten är gjord; den kan inte göras ogjord — från inrikespolitisk synpunkt kan blott än en gång betonas det oerhörda i att något försök till revision av detta kreditavtal sänder varor — som i viss omfattning är direkt värdefulla från militär synpunkt — till Ryssland; England har till Tjeckoslovakien kunnat sända maskiner som USA vägrar att exportera till detta land. Den amerikanska statsledningen har till länder utanför östzonen i stort sett exporterat vad som begärts utan hänsyn till dessa länders handelsförbindelser österut.

Utrikesledningens information

Den svenska utrikesledningen har en märklig förmåga att kombinera olyckliga uttalanden i stort med valhänthet i formella detaljer — vi berörde vid denna karaktäristik helt från själva den första politiska tvivelaktighet. Nu senast har man slagit ett nytt rekord i fråga om vilseledande dementier och kontradementier. Tisdagen kl. 11.50 förklaras genom Tidningarnas telegrambyrå att uppgifterna om en amerikansk "verbalnot" är felaktiga, kl. 14.10 meddelas att USA inte gjort någon "framställning" till Sverige, kl. 19.15 — sedan amerikanska ambassaden lämnat en kommuniké — fick man reda på att departementet mottagit "material till belysning av" frågan om exportkontroll. I första ögonblicket kan man här tro sig stå inför ett av de beryktade skämt genom vilka hr Undén markerar sin brist på humor. Men så är inte fallet. Hr Undén vet, gammal statsman som han är, skillnaderna mellan verbalnot, framställning och material för information, och han använder kunskapen till den svenska allmänhetens förvillande — så länge det går. Aftontidningen har med aktningsvärd sjelvtillräcklighet sagt det väsentliga: dementin är "ett exempel på sådan 'informationsverksamhet' som helst bör inställas, om man vill ha kvar nägot förtroende för sanningshalten i sina meddelanden ... UD bör inte klaga om intresserade människor, då de får del av en kommuniké från UD, undrar vad som däri är reell sanning och vad som är försök att dölja denna". Alldeles samma teknik har använts vid en rad tidigare tillfällen, senast då det gällde den amerikanska framställningen om åtgärder mot Kina.

Utrikesministerns informationssträvanden påminner om hans dementier. För ett par år sedan avskaffades de regelbundna presskonferenserna: de demokratiska tidningarna ville inte ha kommunister med, och utrikesministern vägrade, om inte kommunister fick vara med. Småningom har informationen tagit den formen att utrikesministern sänder ut någonlunda valsinnade tidningsmän i mindre grupper. I stället för de allmänna möten då åtminstone förutsättningsgifans för att få allsidig upplysning genom frågor inför en större krets har hr Undén allt så övergått till den gamla skändda metoden att vinna gehör genom personliga hänvändelser. Vår utrikesminister finner säkerligt nya möjligheter att förvisa sin oskicklighet.

PRESSGRANNAR

Skall fackföreningsrörelsen behålla sin slagkraft i stort, måste det ej hållas ordning och reda inom organisationerna, stadgar efterlevas och i lugn ordning fattade beslut lända till efterrättelse. Annars blir det bara ett stort kaos, anmärker Morgon-Tidningen (s) i en kommentar till stuverstavlet:

För övrigt bör kommunisterna bäla tyst om dessa ting. Hade de fronderande hamnarbetarna tillåtit transportarbetareförbundet i Ryssland eller någon av dess vasallstater och bundit på samma sätt, som de stora sporgemassl stilles den. Deres jammer gnar hen over virkeslighedens og kan ikke fås endet resultat, end magske at vinde tilslutning hos folk, for hvem det synes tilstrækkeligt at jamre med. Alt imens djevelen ler.

FAMILJEBOKENS FÖRFALL

Bland svenska encyklopedier intar Nordisk familjeboks andra upplaga en särställning. Utgivningen tog lång tid — mellan första delen och sista supplementbandet är det 22 år —, men resultatet blev en översikt av olika kunskapsområden som mer än väl kan jämföras med de yppersta utländska verken av samma slag. En vissa sirlig omständighet är karaktäristisk och kanske också tidsbetingad; man tycker sig se en samling äldre herrar i bonjour som välvilligt dekar med sig av sitt rika vetande. Tredje upplagan kan knappast sägas nå upp till den föregångens nivå. Det vill delvis beror på att den nödvändiga modernisering inte bedrevs med tillräcklig energi. Mycket är dock omskrivet eller helt nyskrivet, och i stort sett är även denna upplaga ett gediget verk i nivå med sin egen tid.

För några år sedan inköpte det företag som utger Svensk uppslagsbok också Nordisk familjebok, som det trodde för att lägga ned verket. Så har emellertid inte skett, utan i dagarna har första bandet utkommit av *Nordisk familjebok, fjärde, väsentligt omarbetade och koncentrerade upplagan* (Förlagshuset Norden, Malmö), vilken skall omfatta 20 band à 25 kr. per band. I reklamen framhålles att bandprioset är detsam.ma som före kriget; det bör då erinras om att tredje

ansvar och solidaritet overfor freden og sikkerheden i stedet for at bøje af overfor den doktrinære fløj, af sit parti. Han repræsenterer den tradition i Danmark, der trør, man har lov til at modtage uden at give, som finder det rimeligt at klage uden at erkende sit eget medansvar for klagens anledning. Han kan pege paa fejl og uskikke udsigter, paa risiko og forsømmelser og forkerte dispositioner. Og han kan have ret i mange enkelte tilfælde. Men han og hans parti har ingen anden farbar vej at anvise, naar det gælder de afgørende spørgsmaal om vor sikkerhed og vor selvstændighed, saaledes som det senest blev grundigt afsløret under rigsdagens udenrigspolitiske debat.

Baade De Forenede Nationer og den nordatlantiske pagt er naturligvis kun rammer om en politisk livsk rigtighed og fremgang er afhængig af det indhold, den faar, og af de midler, med hvilke den gennemføres. Her er der til stadighed brug for bande vilje og vaagenhed.

Hvis Jørgen Jørgensen og hans folk havde anerkendt selve grundlaget for en fredelig politik — den, der ikke kan være gratis — vilde de kunne være blevet nytige hjælpere i arbejdet paa at give rammen det rigtige indhold og paa at føre denne politik igennem paa den rigtige maade. Nu staar de med tomme hænder og uden vaer, naar de store spørgemaal stilles dem. Deres jammer gnar hen over virkeslighedens og kan ikke faa endet resultat, end magske at vinde tilslutning hos folk, for hvem det synes tilstrækkeligt at jamre med. Alt imens djevelen ler.

upplagan innehöll omkring 1.300 spalter per band mot 950 i den nya upplagan. Men viktigare är skillnaden i kvalitet.

Det är genast tydligt att Nordisk familjebok i sitt nuvarande skick inte är tänkt som något mera kvalificerat uppslagsverk. Det framgår av själva uppläggningen. Sammanfattningsvis kan sägas att den ten huvudsakligen är hämtad ur Nordisk familjeboks tredje upplaga (det händes efter 1920 ur Svensk uppslagsboks andra upplaga), medan illustrationerna i regel kommer från Svensk uppslagsbok. Hela verket är försvept i en besynnerlig anonymitet. Det finns varken huvudredaktör eller avdelningsredaktörer, utan i stället heter det något svävande att arbetet utgjes "under redaktion" av ett antal lärda herrar med kända namn, vilkas insats dock är omöjlig att identifiera och knappast torde vara särskilt betydande. Vidare nämnes en redaktionssekreterare, som av allt att döma haft mycket fria händer och mycket ont om tid.

Med hänsyn till de krav man sedan gammalt är van att ställa på Nordisk familjebok synes en sådan koncentration som den nu föreliggande i och för sig rätt diskutabel. Men om en sådan koncentration skall ske måste den drivas systematiskt, så att man får ett nytt, homogent verk. Det visar sig emellertid att de som haft hand om saken gått en annan väg. Vad som nu föreligger kan snarast beteckna som en nödtorftig kompletering av den gamla artikelstocken i nedskuret skick. Resultatet har blivit en disharmoni mellan gammalt och nytt som är särskilt märkbar på det biografiska området.

I artikeln om en sådan historiker som Ingvar Andersson sägs t. ex. ingenting om innebörden av hans banbrytande biografi över Erik XIV, i den "ärvda" artikeln om den 1881 bortgängne A. G. Ahlqvist underrättas man däremot noga om hans bidrag till frågan om Erik XIV:s död. I artiklarna om de gamla fantnmannapartiserna Hans och Ola Andersson redogörs bl. a. för deras insatser i försvarsfrågan, men om landshövding Elon Andersson får man inte veta att han f. n. är en av riksdagens främsta försvarsexperter. Några saker i Anderssonartiklarna vittnar om klen kontroll: statsrådet Sven Andersson fungerar inte längre som socialdemokratisk partisekreterare (det gör Sven Aspling, som inte finns med), landshövding Gustaf Andersson är inte längre ledamot av andra kammaren: biblioteksarien Ebon Anderssori är inte längre ledamot av andra, utan av första kammaren. Om Sven Andersson får man f. ö. endast veta att han sedan 1948 är "statsråd"; det borde givetvis stå att han är konsultativt statsrå.. Ett par Anderssöner skulle nog ha kunnat undvaras, däremot saknar man löparstjärnan och världsrekordhållaren Arne Andersson.

Alltför ofta är de nytillkomna artiklarna av den katalogmässiga typen: utan varje karaktäristik; det gäller t. ex. biografierna över en rad yngre författare. Däremot släpas bokstlar i regel med på ett slentrianmässigt sätt; i artikeln om Karl Asplund radas upp inte mindre än 18 stycken; det hade varit bättre med tredjedelen så många och en kort sådan. Ett alskfullt gär på gammal slentrian märks av att det finns uppslagsord på en sådan sak som den nu totalt religionslösa encyklopedi i Alphydan: (medtagen i 2:a upplagan) men däremot inte på "Ariadne av Mantua" (medtagen i 2:a upplagan). En bagatell, men en avslöjande sådan.

Inte heller har de senaste årens utländska händelser beavakats med någon större noggrannhet. Konrad Adenauer avfärdas på sådana grunder, det det meddelas att han blev borgmästare i Köln 1917, men inte att han avskedades 1933; vidare saknas upplysningar om hans politiska linje som förbundskansler. Biografin över nazistledaren Amann slutar med att han 1933 blev president i rikspresskammaren; sitt hittillavarande slut har den fått med att Amann 1949 dömdes till 10 års fängelse. Artikeln om American Federation of Labor slutar med att gruvarbetaledaren Lewis säges ha återinträtt i AFL. Uppgiften återfinnes i Svensk uppslagsbok; sedan artikeln där skrevs har emellertid Lewis och hans gruvarbetare 1947 med dunder och brak brutit sig ut ur AFL. I detta sammanhang kan påpekas att en den numera skälligen intresselösa amerikanska arbetarsammanslutningen "Arbetets riddare" skall vara med, bör det stå att den 1917 upphörde att existera.

I några fall har gamla uppsatser ramponerats, det gäller t. ex. artikeln Arkiv. Man får inte ens veta var de svenska landsarkiven är belägna och vilka län de betjänar. Artiklarna om svenska tidningar (Aftonbladet, Aftontidningen, Arbetet) saknar upplagesiffror och är ytterst torftiga. De kunde ha utvidgats på bekostnad av rader. Redigeringen företer åtskilliga brister. I artikeln Afrika bygger texten på gamla Nordisk familjebok, medan kartan kommer från Svensk uppslagsbok, vilket medfört att samma namn i flera fall stavas olika på kartan och i texten. Vid artikeln Appendix står en bild av blindtarmen och dess appendix, som på detta ställe är fullständigt meningslös; bilden hör till ar-

Sankt Barabbas

I Figaro Littéraire för den 10 februari ägnar André Rousseaux Pär Lagerkvists "Barabbas" en utförlig, ytterst positiv recension, som slutar:

Barabbas blir korsfäst tillsammans med de andra. Romanen slutar med att Barabbas säger "ut i mörkret som om han talade till det: Till dig överlämnar jag min själ." André Gide (i förordet, publicerat i Dagens Nyheter den 26 oktober 1950) anmärker att denna sats i sin fullständade tvetydighet lämnar oss i okunnighet om i vems armar Barabbas överlämnade sig. Gide tänker sig att det skulle kunna vara i Kristi armar och att gallofern "fängat in honom", som det behagar honom att säga. Kanske. Och varför inte Sankt Barabbas? Detta belgen, denne frigivetare en alla mänskliga ting, som ser sig som en god beskyddare åt alla människor i denna värld. Men jag tror hellre som Lucien Maury att den stackars Barabbas möter sig med att, med skrämmande naturlighet, ställa "problemet om vår belägenhet och vår blindhet mot universum och oss själva". Och därigenom blir denne förbryt